

KANTOVI ARGUMENTI ZA TEZO »BIT NI REALNI PREDIKAT«

Sprejeto

28. 2. 2023

Pregledano

28. 6. 2023

Izdano

22. 12. 2023

ALJOŠA KRAVANJA

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija
aljosa.kravanja@ff.uni-lj.si

DOPISNI AVTOR

aljosa.kravanja@ff.uni-lj.si

Ključne besedeKant,
eksistenca,
bit,
predikat,
lastnost

Izvleček Kant je menil, da lahko s tezo »Bit ni realni predikat« zavrne ontološki dokaz za Božje bivanje, kot sta ga historično razvila Anzelm in Descartes. Svojo tezo o biti je predstavil v *Edinem možnem argumentu* in kasneje v *Kritiki čistega uma*. Toda ali je podal jasne razloge zanjo? Članek trdi, da lahko iz Kantove zgoščene obravnave izluščimo štiri argumente za tezo o biti: opisni argument, argument iz popolnoma določenega pojma, primerjalni argument in identifikacijski argument. Predstavljene so prednosti in šibkosti Kantovih argumentov (ki so včasih presenetljivo trivialne). Članek trdi, da je četrto sklepanje, ki ima strukturo *reductio argumentacije*, najmočnejše, kljub temu, da se klasične obravnave Kantove teze (Hegel, Heidegger, Barnes, Hintikka) osredotočajo na druge argumente.

KANT'S GROUNDS FOR THE "BEING IS NOT A REAL PREDICATE" THESIS

ALJOŠA KRAVANJA

University of Ljubljana, Faculty of Arts, Ljubljana, Slovenia
aljosa.kravanja@ff.uni-lj.si

CORRESPONDING AUTHOR

aljosa.kravanja@ff.uni-lj.si

Accepted

28. 2. 2023

Revised

28. 6. 2023

Published

22. 12. 2023

Abstract Influentially, Kant argued against the ontological proof by suggesting that being is not a real predicate. He developed the thesis in the *Only Possible Argument* and later in *Critique of Pure Reason*. But what are the reasons Kant gave for the thesis on being? The paper claims that there are four separate arguments embedded in Kant's text: the descriptive argument, the argument from the thoroughly determined concept, the argument from comparison, and the identification argument. The respective advantages and sometimes surprisingly trivial flaws of the arguments are examined. The paper argues that the fourth argument appears to be the strongest one, even though the classic treatments of Kant's thesis (Hegel, Heidegger, Barnes, Hintikka) concentrate on the first three.

Keywords

Kant,
existence,
being,
predicate, property

<https://doi.org/10.18690/analiza.27.2.177-196.2023>

CC-BY, text © Kravanja, 2023

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. This license allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, so long as attribution is given to the creator. The license allows for commercial use.
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

1 Uvod

V tem članku bom ovrednotil Kantove argumente za trditev, da bit ni realni predikat. Kot je znano, Kant uporabi tezo »Bit ni realni predikat« za kritiko ontološkega dokaza. Ontološki dokaz naj bi izpeljal existenco Boga iz pojma Boga. Takšen dokaz tipično poteka na naslednji način: pojem Boga vsebuje sleherno popolnost, obstoj spada med popolnosti, torej Bog obstaja. Ampak bit ni realni predikat, pravi Kant. Torej ni lastnost, primerljiva z drugimi lastnostmi (vsemogočen, popoln, bel, nesmrten ipd.): zato je pojem ne more vsebovati na enak način, kot vsebuje druge lastnosti. Iz pojma ali pojmovnih lastnosti ne moremo skočiti na existenco, ki ni pojmovna lastnost.¹ Torej je ontološki dokaz neuspešen, saj temelji na zmotni predpostavki, da je bit kot realni predikat lahko vsebovana v pojmu.

Kantova kritika ontološkega dokaza je sporna. Sporna je na treh ravneh. (1) Prvič, vprašljivo je, ali je Kantov opis ontološkega dokaza historično ustrezen. Vprašljivo je torej, ali je argument za Božje bivanje, ki ga najdemo pri sv. Anzelm (1996) in Descartesu (1973), resnično skladen s Kantovim opisom tega argumenta (Lochhead, 1966; Marion, 1998). (2) Drugič, sporno je, ali Kantova teza, da bit ni realni predikat, resnično razveljavi moč ontološkega dokaza. Z drugimi besedami, tudi če je Kantov opis ontološkega dokaza historično ustrezen, morda njegova teza o biti sploh ni relevantna za ta dokaz. (3) In tretjič, Kantova kritika ontološkega dokaza je sporna zato, ker Kant morda ne poda prepričljivih razlogov za tezo, da bit ni realni predikat. Tudi če je njegov opis ontološkega dokaza historično primeren in tudi če teza o biti spodbije ta dokaz, so še vedno dvomljivi argumenti za to tezo (Kobe, 2011: 280). Torej, za tezo, da bit ni realni predikat, Kant potrebuje prepričljive in nekrožne razloge; šele ko priskrbi te razloge, lahko tezo o biti uporabi za kritiko ontološkega dokaza.

V pričujočem besedilu bom raziskal le tretjo raven kontroverze o biti kot realnem predikatu. Trdil bom, da Kant poda vrsto razlogov za svojo tezo o biti in da je *vsaj potencialno* uspešen le eden od njih. Ta moj sklep pušča ob strani kontroverzi (1) in (2). Tudi če Kant prepričljivo dokaže, da bit ni realni predikat, vendar to ne pomeni

¹ V tem članku bom preskočil Kantovo ločnico med logičnimi in realnimi predikati. Domneval bom, da Kantova teza o biti pomeni, da bit ni to, kar običajno štejemo za lastnost, lahko pa je logična lastnost v smislu, da v sodbah včasih nastopa na logičnem mestu, ki ga praviloma zasedajo lastnosti (za kompleksnejšo analizo razlike logični/realni predikati glej npr. Engel, 1963). Poleg tega je moja domneva, da Kant ne ločuje bistveno med izrazi eksistirati, obstajati, biti (*existieren, bestehen, Sein*) itd.

nujno, da je ta teza relevantna za ontološki dokaz (2) ali da je Kantov opis ontološkega dokaza historično ustrezen (1).

Kantove razloge za tezo o biti lahko razdelimo na štiri skupine argumentov: opisni argument, argument iz popolnoma določenega pojma, argument iz primerjave in argument iz identifikacije. Kant jih poda v *Edinem možnem argumentu za demonstracijo obstoja Boga* (Prvi razdelek, prvo razmišljanje) in v *Kritiki čistega uma* (»Transcendentalna dialektika«, odsek »O nemožnosti ontološkega dokaza božjega obstoja«). V Kantovem prikazu ti argumenti niso jasno razloženi; bralka jih mora izluščiti sama. Moja teza je, da prvi trije razlogi ne zadoščajo za utemeljitev teze, da bit ni realni predikat. Šele četrti razlog, torej argument iz identifikacije, bi lahko zadoščal za podkrepitev teze o biti (a mu ne uspe nujno). V nadaljevanju bom ločeno analiziral posamezne argumente.

2 Opisni argument

Prvi Kantov argument je opisen. Opisen je zato, ker ne navaja razlogov, zakaj bit ne bi smela biti predikat, temveč kvečjemu opiše našo logično in jezikovno rabo biti ter na podlagi tega opisa sklene, da se bit razlikuje od običajnih predikatov. Ta argument torej ne pravi, da imamo dobre logične ali metafizične razloge za tezo, da bit ni predikat; prej trdi, da bit *že* razumemo (in izrekamo) kot nekaj bistveno drugačnega od običajnih lastnosti. Kant razmišlja na naslednji način. Vzemimo stavka »Bog je vsemogóčen« in »Bog je«. S prvim stavkom Bogu pripišem neko lastnost, z drugim zatrdim njegovo eksistenco. Z obema stavkoma, pravi Kant, nekaj »postavljam« (»*setze*« v nemščini, »*positio*« v latinščini). V prvem stavku (»Bog je vsemogóčen«) postavim subjekt »Bog« v razmerje do predikata »vsemogóčen«, kar pomeni, da k pojmu »Bog« priključim idejo vsemogóčnosti. Boga in vsemogóčnost kombiniram. Bistveno za Kanta pa je, da takšno kombiniranje ne implicira eksistence individua, ki bi spadal pod pojem »vsemogóčnega Boga«: resnično je tudi tedaj, ko Boga ni. To, da je Bog vsemogóčen, mora veljati tudi »v sodbi tistega, ki [Božjega] obstoja ne spozna« (Kant, 2010: 115). Rečeno v sodobni filozofski govorici: Božja vsemogóčnost je pojmovna, in ne dejstvena resnica: je brez ontološke implikacije.

Podporni argument za to trditev je, da lahko nekemu pojmu odrekamo obstoj samo pod pogojem, da sploh vemo, kakšne značilnosti vsebuje ta pojem (Djukic, 1996: 475). »Bog ne obstaja« ne moremo trditi, če ne vemo, kakšne so sploh lastnosti, zbrane pod pojmom »Bog«. Kant se tukaj strinja z Anzelmom (torej avtorjem

ontološkega dokaza!), ki v *Proslogionu* pravi, da ima celo bedak, ki zanika obstoj Boga, idejo Boga, saj drugače ne bi vedel, kaj je to, čemur odreka eksistenco (Anselm, 1996: 100). Zanimivo pa se Kant na tem mestu razhaja s Pierrom Gassendijem, ki je *spodbijal* ontološki argument (v njegovi kartezijanski verziji). Gassendi je, podobno kot Kant, menil, da obstoj ni lastnost (Descartes, 2017: 132). Toda to izjemnost obstoja je Gassendi dokazoval z argumentom, da vsako pripisovanje lastnosti predpostavlja obstoj tega, čemur pripisujemo neko lastnost: potemtakem obstoj ni lastnost, je sklepal Gassendi, temveč prej predpogoj pripisovanja lastnosti (Descartes, 2017: 132; Forgie, 2008: 121). Gassendi je torej menil, da predikacija implicira eksistenco (njegov primer: »človek je žival« predpostavlja »človek je«). Za Kanta pa je, nasprotno, povezovanje dveh pojmovnih elementov (pojma-subjekt in pojma-predikat) lahko resnično tudi tedaj, ko ne obstaja individuum, ki ustreza tako povezanima pojmom; zanimivo je, da sta filozofa uporabila nasprotni izhodišči za dokazovanja iste teze, tj. da eksistenca ni atribut (Forgie, 2008: 126). To razliko spregleda npr. Jonathan Barnes, ki Kantovo tezo, da bit ni realni predikat, interpretira kot (gassendijevsko) trditev, da vsaka predikacija lastnosti *P* predmetu *a* implicira zatrditev obstoja *a* (Barnes, 1972: 46).

Če se vrnemo k analizi iz *Edinega možnega argumenta*: na eni strani imamo torej relativno postavljanje oziroma atribucijo; na drugi strani pa imamo eksistenčni stavek »Bog je«. Pri tem stavku gre prav tako za postavljanje, vendar za postavljanje drugačne vrste (cf. Berto, 2013, 15). V tem primeru pojmu Boga ne dodajam kakšne nove lastnosti, ne postavljam ga v razmerje s kakšnim drugim pojmom (s predikatom, kot je vsemogočnost). To, kar postavljam v eksistenčni sodbi, je prej celota predikatov, ki jih razumem pod besedo »Bog«. Stavek »Bog je« ne doda pojmu »Bog« ničesar, pač pa le zatrdi, da obstaja stvar, ki ji ustrezajo vse lastnosti, zbrane pod pojmom »Bog«. In ker takšno postavljanje ni relacijsko, Kant pravi, da je »absolutno«.

Imamo torej dve vrsti sodb, ki uporabljajo kopulo »je«. Prva vrsta sodb pripisuje lastnosti oziroma postavlja relativno, druga pa zatrjuje eksistenco oziroma postavlja absolutno. Kaj si Kant obeta od te analize? Menim, da Kant računa na naslednji premislek. Privzemimo, da je bit res lastnost oziroma realni predikat. To bi pomenilo, da bi beseda »je« enkrat označevala vezni člen, s katerim pripisujemo lastnosti (kot v sodbi »Bog je vsemogočen«), drugič pa bi bila sama neka lastnost (kot v sodbi »Bog je«). Ampak to se zdi absurdno. Zdi se absurdno meniti, da beseda »je«, s katero postavljamo v razmerje subjekt in predikat, postane v eksistenčni sodbi

nek predikat. »Je«, s katerim dodajamo lastnosti, vendarle ne more biti sam neka lastnost; operator atribucije ne more biti atribut.

Pomembno je obdržati v mislih, da Kant tukaj ne trdi, da nas jezikovna bližina eksistenčnih sodb (»Bog je«) in predikativnih sodb (»Bog je vseomogočen«) zmotno navaja k pomešanju teh tipov sodb (Hintikka, 1981: 128; Villko in Hintikka, 2006: 366). To stališče bosta kasneje zagovarjala Frege (Morscher, 1974: 128–30) in Russell (Russell, 2010: 90), a ni del Kantovega argumenta. Nasprotno, Kant računa na to, da nam jezikovna bližina predikativnih sodb in eksistenčnih sodb pomaga bolje razumeti logično distinkcijo med pripisovanjem predikatov in zatrjevanjem eksistence. Ko pripišem predikat, sledi kopuli »je« neka lastnost, npr. vseomogočnost. Ko zatrdim eksistenco, kopuli ne sledi nič. Torej v prvem primeru postavljam relativno (Boga postavljam v relaciji do vseomogočnosti, ki sledi kopuli), v drugem primeru pa postavljam absolutno, torej brez navezave na kakšno določeno lastnost (saj kopuli ne sledi noben predikat). Kantova analiza tu zvesto odraža jezikovno rabo in celo računa na jezikovno bližino atribucije in zatrditve eksistence. Ker ju jezik izraža z *drugako* rabo *iste* besede, torej »je«, lahko Kant konceptualno opredeli atribucije in zatrjevanje eksistence kot dva *različna* načina *iste* spoznavno-lingvistične operacije, torej »postavljanja«. Kantova analiza je torej pojmovni prevod jezikovne razlike (vendar za zahtevnejšo prezentacijo Kantove analize glej Engel, 1963: 27).

A to je samo ena, pozitivna plat Kantove analize. V opisnem argumentu, kot smo ga predstavili do zdaj, Kant trdi, da v naši jezikovno-logični rabi že uporabljamo eksistenco na bistveno drugačen način kot lastnosti. Toda po drugi strani, opozarja Kant, nas jezik včasih zavaja v nasprotno stališče, da je namreč obstoj lastnost in da pri zatrjevanju eksistence kombiniramo dva pojma (namreč nek subjekt in predikat »eksistenca«). K temu nas lahko zapeljejo izjave, kot je »Bog je neka obstoječa stvar«. Na prvi pogled se zdi, da ta stavek izraža sodbo tipa »S je P«, torej relativno postavljanje. Toda po Kantu je takšna forma izjave zavajajoča. Pravilneje bi bilo, če bi izjavo preoblikovali v naslednjo formulo: »Nekaj eksistirajočega je Bog,« se pravi, neki eksistirajoči reči pripadajo predikati, ki jih skupaj označujemo z izrazom Bog« (Kant, 2010: 115).² Ta izjava je primernejša zato, ker da jasno vedeti, da »biti eksistirajoča reč« ni lastnost, ki bi bila v naboru lastnosti, vsebovanih v pojmu Boga, temveč je neka obstoječa reč prej nanašalica, ki ji pripišemo vse lastnosti pojma

² Kantova rešitev še zaplete problem, saj je v izrazu »*existierende Dinge*« oz. »eksistirajoča stvar« eksistenca rabljena na atribucijski način, kot deležnik. To morda implicira, da je eksistenca še vedno predikat – morda ne več predikat Boga, pač pa predikat stvari, ki je Bog (Forge, 1975, 130).

Bog. Reči, da Bog biva, ne pomeni, da je bivanje eden od predikatov Boga, pač pa pomeni, da vsi predikati pojma Bog veljajo za neko bivajočo reč (Kant, 2010: 115).

Tukaj se pojavi problem. Ko Kant uvede razliko med relativnim in absolutnim postavljanjem, se opira na obstoječo jezikovno-logično rabo kopule. Toda druge elemente obstoječe jezikovne prakse – stavke, kot je »Bog je nekaj obstoječega« – ima Kant za zavajajoče. Zavajajoči naj bi bili zato, ker zatrjevanje eksistence prikažejo v obliki pripisovanja lastnosti. Po eni strani se Kant opira na običajno govorico; po drugi strani pa hoče govorico modificirati. Z analizo jezikovno-logične rabe kopule se dokoplje do razlike med relativnim in absolutnim postavljanjem, nato s to razliko popravlja druge elemente jezikovne prakse. Ti strategiji sta težko združljivi. Ni jasno, zakaj lahko nek vidik naše jezikovne prakse vzamemo za logično normativnega, nato pa drug vidik jezikovne prakse popravljamo v skladu s to logično normo. Kantovo strategijo bi lahko obrnili. Začeli bi lahko z analizo stavka »Bog je neka obstoječa stvar« in zatrдили, da ta stavek pravilno izraža logično vsebino zatrditve eksistence – in da je eksistenca torej predikat – nato pa bi stavek »Bog je« brali kot zavajajočo formulacijo, ki izpušča predikat »obstoječa reč«. Ta interpretacija bi bila skladna s slovnico, ki stavek »Bog je« obravnava kot nepopolnega (saj izpušča povedkov prilastek). Če je Kant menil, da je jezikovna distinkcija med dvema rabama kopule normativna, atribucijska raba eksistence pa neskladna s to normo, je moral razpolagati z nekim razumevanjem eksistence *neodvisno* od opisnega argumenta. Moral je imeti pojmovno shemo, s katero je že ločeval med bitjo in drugimi lastnostmi, če je hotel zakoličiti pravilno jezikovno rabo biti. Zato opisni argument ne deluje sam. Razumemo ga lahko le kot Kantovo pojasnitev, kako naj analiziramo zatrjevanje eksistence po tem, ko že vemo, da bit ni realni predikat, in kako naj skladno s tem razumevanjem prilagodimo svoj filozofski jezik. Opisni argument se mora kombinirati z drugimi razlogi za Kantovo tezo o biti.³

3 Argument iz popolno določenega pojma

Za argument iz popolno določenega pojma je relevanten naslednji pasus iz *Edinega možnega argumenta*:

Vzemite poljubni subjekt, denimo Julija Cezarja. Zberite o njem vse njegove predikate, ki si jih lahko zamislite, vključno s predikatoma časa in prostora, pa

³ Hintikka trdi, da je ta opisni argument edina opora, ki jo ima Kant za tezo o biti: »Če lahko Kantovo poanto spremenim v tautologijo: pravi le to, da predikativna raba glagola 'je' ni njegova eksistencialna raba« (1981: 145).

boste kmalu dojeli, da lahko z vsemi temi določili obstaja ali ne obstaja. Bitje, ki je dalo obstoj temu svetu in temu junaku v njem, bi lahko spoznalo vse te predikate brez ene same izjeme, vendar bi ga še vedno obravnavalo zgolj kot možno reč, ki brez njegovega sklepa ne obstaja. (Kant, 2010: 115)

Jedrni argument se glasi takole. Privzemimo pojem, ki je popolnoma določen. Za večino pojmov, ki jih uporabljamo, sicer velja, da niso določeni v vseh pogledih. To pomeni, da pojem »vrabec« v običajni rabi ne vsebuje natančnih struktur mitohondrijev v celicah vrabcev. Privzemimo pa neskončno močen intelekt (Boga ali superračunalnik), ki lahko tvori popolnoma določene pojme. Pojem, ki bi ga mislil takšen intelekt, bi določal individue oziroma individua, ki potencialno spadajo pod ta pojem, do najmanjših potankosti (Di Bella, 2010). Božji pojem vrabca bi določal natančno strukturo mitohondrijev v vrabčevih celicah. Toda tudi v primeru povsem določenega pojma lahko vidimo, da niti na pozitiven niti na negativen ne odgovarja na vprašanje, ali obstajajo primerki tega pojma. Celo če bi poznali vse lastnosti pojma vrabca, bi bilo za nas zamisljivo oboje, da primerki vrabca bodisi obstajajo bodisi ne obstajajo v svetu. Torej eksistenca ni eno od pojmovnih določil oziroma eden od »realnih predikatov«. Argument lahko shematiziramo takole (prim. Kant, 2019: B 628/ A 600):

- a. Privzemimo popolnoma določen pojem.
- b. Iz poznavanja vseh določil tega pojma ne moremo ugotoviti, ali ima ta pojem v svetu primerke ali ne.
- c. Torej bit ni določilo.

Argument je slab. Njegova (trivialna) napaka je, da eksplicitno privzame to, kar hoče dokazati. Ko Kant v premisi *a* reče »zberite o njem vse njegove predikate«, že privzame, da med te »vse predikate« ne bomo uvrstili eksistence. In podobno, ko v *Kritiki čistega uma* (2019: B 628/ A 600) privzame pojem z »vseskožno določitvijo«, predpostavi, da v tej vseskozni določenosti ni obstoja. To pa ni dovoljeno. V diskusiji o tem, ali je eksistenca realni predikat, sme Kant privzeti kvečjemu pojem, ki bi bil določen v vseh pogledih razen glede eksistence, pri čemer pa ta pogoj ne bi prejudiciral vprašanja, ali sama eksistenca spada med pojmovna določila (oziroma realne predikate). Če pa že v izhodišču privzame pojem, ki ima »zbrane vse predikate«, med katerimi ni obstoja, je odveč dokazovati, da eksistenca ni predikat – saj je to že Kantova izhodiščna podmena. Povedano na kratko, problem argumenta

je v tem, da v premisi *a* že predpostavimo sklep *c*, saj obstoja oziroma neobstoja ne uvrstimo med predikate popolnoma določenega pojma.

Toda Kanta bi lahko brali naklonjeno. Lahko bi rekli, da Kant tu noče podati argumenta v obliki sklepanja. Morda bralko le poziva k miselnemu eksperimentu, ki bi pokazal, da v naši pojmovni praksi eksistence *že* ne štejemo med realne predikate. Vzemimo, da Kant polemizira s filozofinjo, ki verjame v veljavnost ontološkega dokaza. Kant bi ji rekel: eksistenca ni realni predikat. Kajti pomisli: če ti predlagam, da privzameš popolnoma določen pojem, reciva popolnoma določen pojem Cezarja, med določila tega pojma ne boš štela Cezarjeve eksistence oziroma neeksistence. Toda problem takšnega branja argumenta iz popolnoma določenega pojma je spet ta, da teze »eksistenca ni realen predikat« ne zatrdi dovolj močno, da bi lahko zavrnila ontološki dokaz. Kantova nasprotnica lahko odvrne: res je, da v običajni pojmovni praksi eksistence ne štejemo med realne predikate. A to mi ne preprečuje, da eksistence ne bi štela za takšen predikat pri dokazovanju Božjega bivanja. Za govor o Božjem bivanju smemo pričakovati, da bo presegel običajno pojmovno prakso. V takšni smeri poteka tudi Heglova kritika Kantove teze o biti (Hegel, 2001: 78–79). Zato je Kantov argument iz popolnoma določenega pojma v najslabšem primeru kriv *petitio principii*, v najboljšem pa (podobno kot opisni argument) pokaže samo, da v običajni pojmovni praksi eksistence ne uvrščamo med običajne predikate – to tezo pa lahko sprejme filozofinja, ki meni, da je eksistenca (v resnici) realni predikat.

4 Argument iz primerjave

Naslednji argument za tezo o biti je argument iz primerjave. Relevanten je poudarjen stavek v naslednjem pasusu:

Če sedaj vzamem subjekt (Boga) skupaj z vsemi njegovimi predikati (med katere sodi tudi vsemogočnost) in rečem *Bog je* ali *Je neki Bog*, tedaj pojmu Boga ne dodam nobenega novega predikata, temveč le postavim subjekt sam na sebi z vsemi njegovimi predikati, in sicer *predmet* v odnosu do mojega *pojma*. Oba morata vsebovati natanko isto, in zato se pojmu, ki izraža zgolj možnost, s tem, da mislim njegov predmet kot dan sploh [...] ne pridruži nič drugega. In tako dejansko ne vsebuje nič več kot zgolj možno. **Sto dejanskih tolarjev ne vsebuje niti najmanj več kot sto možnih.** (Kant, 2019: B 627/ A 599).

Argument iz primerjave pravi, da lahko ob primerjavi stotih dejanskih tolarjev s stotimi možnimi tolarji vidimo, da sto dejanskih tolarjev ne vsebuje ničesar več (nobene dodatne značilnosti, atributa, večje intenzije) kakor sto možnih tolarjev. Takoj je v redno opozoriti, da je primer zavajajoč. Tezo, da *pojem dejanskih stotih tolarjev ne vsebuje nič več kakor pojem možnih stotih tolarjev*, lahko namreč spontano razumemo kot primerjavo med dvema količinama tolarjev, in ne kot primerjavo med intenzijama dveh pojmov (Forgie, 1975: 568). Če jo razumemo v tem smislu, se zdi Kantova ocena, da je vsebina stotih možnih tolarjev identična vsebini stotih dejanskih tolarjev, bolj samoumevna, kot je v resnici; torej moramo biti pazljivi, da primerjavo med pojmom možnih in pojmom dejanskih stotih tolarjev razumemo kot primerjavo med intenzijo (lastnostmi, zbranih v dveh pojmihi), in ne kot primerjavo med *količino* tolarjev. Prav tako je vredno upoštevati, da Kant v tej primerjavi ne vidi zaključenega argumenta, temveč jo ima prej za *sklep* neke druge argumentacije (*»tako dejansko ne vsebuje nič več kot zgolj možno«*; »oba *morata* vsebovati natanko isto«). Toda v literaturi (Hegel, 2001: 78; Heidegger, 1927: 50; Barnes, 1972: 50) se primerjavo med možnimi in dejanskimi tolarji pogosto razume kot samostojen in včasih celo edini razlog za tezo o biti, zato jo bom tudi v tem članku obravnaval posebej.

Argument se v razvitejši obliki glasi:

- a. Predstava možnega x ne vsebuje nič manj lastnosti kot predstava dejanskega x .
- b. Dejanski x obstaja, možni x ne obstaja.
- c. Če » x obstaja« interpretiramo kot »predstava dejanskega x ima lastnost obstoja«, dopustimo, da ima predstava dejanskega x eno lastnost, ki je predstava možnega x nima, kar pa je v nasprotju s prvo premiso.
- d. Torej » x obstaja« ne pripiše x nobene lastnosti.

Argument se zdi dober. Toda premisa (a) je sporna, saj se primerjava, h kateri nas poziva Kant, zdi nejasna. Kako naj primerjamo predstavo možnih tolarjev in dejanske tolarje? Poziv, naj si zamislimo možnost nečesa, je psihološko nejasen in kontaminiran z nelogičnimi, domišljjskimi dejavniki (Djukic, 1996: 476–7; Shaffer, 1962: 317; Wittgenstein, 2014: 88). Opazimo lahko, da si po Kantu *v mislih* predstavljamo oboje, tako možne tolarje kot dane tolarje (glej naslednjo konstrukcijo: »pojmu, ki izraža zgolj možnost, s tem, da *mislim* njegov predmet kot dan sploh, [ne dodam ničesar]«). Ampak če si oboje, tako možne kot dane tolarje,

predstavljam v mislih, potem bodo imeli oboji enako vsebino, saj so oboji mišljeni tolarji, in ne tolarji, kolikor bi obstajali dejansko v stvarnosti. Do resnične vsebinske med možnimi in dejanskimi tolarji bi prišli le, če bi primerjali *dejanske* tolarje (torej tolarje ali evre, ki jih imam res v denarnici) s pojmom možnosti takšne vsote. Ampak takšna primerjava se zdi absurdna. Ali si naj zamislimo tolarje, ki so v resnici tukaj na mizi, nato pa jih v mislih primerjamo z bolj senčnimi ali zabrisanimi tolarji, ki naj bi upodabljali njihovo možnost? Zato moramo Kantov miselni poskus rešiti psihologije. Ne smemo ga interpretirati kot poziv k dejanski mentalni primerjavi.

Drugi problem premise *a* je, da pojmi v Kantovi epistemologiji načeloma vsebujejo *manj* lastnosti kot njihovi ustrezni zori. Pojem je po Kantu abstrakten, kar pomeni, da odmišlja nekatere lastnosti predmetov, ki spadajo pod njega. In nasprotno, predmeti so »zmerom bogatejši (v lastnostih) kot katerikoli pojmovni opis, ki ga lahko podamo o teh predmetih.« Kot pravi Kant: »Vsak *pojem* je z ozirom na to, kar v njem samem ni vsebovano, nedoločen [...] vsaka reč pa po svojih možnostih stoji še pod načelom *vesekozne* določitve« (Kant, 2019: B 600 / A 572). Če upoštevamo te omejitve, se prva premisa zdi neresnična, saj pojem možnega x vsebuje manj kot zor ali predstava dejanskega x (Bencivenga, 1987: 104).

Zato moramo prvo premiso popraviti v naslednjo obliko:

- a'. Vsako lastnost, ki jo je mogoče pripisati dejanskemu x , je mogoče pripisati tudi možnemu x .

Se pravi, če je dejanskim tolarjem mogoče pripisati lastnosti, kot so kvaliteta zlitine, obrabljenost ali nepravilnost v izdelavi, potem je isto lastnost mogoče pripisati tudi možnim tolarjem. Strožje se formulacija glasi takole: Če je resnična sodba »*obstaja individuum, ki je T in Y*«, potem bi bila, če ta individuum ne bi obstajal, resnična tudi sodba »*možen je individuum, ki je T in Y*«, pri čemer T pomeni »biti tolar«, »Y« pa katerikoli poljubno lastnost. Tako izrazimo intuicijo, da ni nobene lastnosti, ki je načeloma ne bi mogli pripisati možnemu individuu, pod pogojem, da lahko to lastnost pripišemo tudi temu individuu, kolikor dejansko obstaja. Formulacija premise *a'* pa ima pred prejšnjo verzijo to prednost, da nas ne zavezuje k psihološko nejasnemu postopku primerjave (ali k privzetju spornih elementov Kantove epistemologije, kot sta zor ali popolnoma določen pojem).

V popravljani različici bi se argument iz primerjave torej glasil:

- a'. Vsako lastnost, ki jo je mogoče pripisati dejanskemu x , mora biti mogoče pripisati tudi možnemu x .
- b'. Dejanski x obstaja, možni x ne obstaja.
- c'. Če » x obstaja« interpretiramo kot » x ima lastnost obstoja«, dopustimo, da možnemu x ne moremo pripisati vsaj ene lastnosti, kar pa je v nasprotju s prvo premiso.
- d'. Torej obstoj ni lastnost.

To je prepričljivejša formulacija argumenta iz primerjave. Če je neko lastnost mogoče pripisati dejanskemu predmetu, potem jo je mogoče pripisati tudi možnemu predmetu: toda ker obstoječi predmet obstaja, možni pa ne, obstoj torej (z ozirom na prvo premiso) ne more biti lastnost.

Prvo premiso pa je mogoče napasti na novi točki. Kantu bi lahko zdaj odgovorili, da ni podal razlogov, *zakaj* bi vsako lastnost, ki jo ima dejanski predmet, *moralo* biti mogoče pripisati tudi predmetu, kolikor je možen. Morda je izjema tega principa prav obstoj. Se pravi, morda je obstoj pač lastnost, ki je načeloma ne more imeti predmet, kolikor je zgolj možen, ima pa jo ta predmet, kolikor je dejanski. V tem primeru bi bila obstoj edina lastnost, ki je ne bi bilo mogoče pripisati možnemu predmetu, kar pa ne bi pomenilo, da *ni* lastnost – je zgolj izjemna lastnost. Zato potrebuje premisa *a'* dodatno utemeljitev. Kant mora razložiti, *zakaj ne sme* biti eksistenca (ali sploh katerakoli lastnost) takšna, da jo je mogoče pripisati zgolj dejanskemu predmetu *a*, ne pa tudi možnemu predmetu *a*. Šele ta premislek lahko utemelji argument iz primerjave.

To vlogo pa izpolni argument iz identifikacije, ki ga obravnavam v naslednjem razdelku.

5 Argument iz identifikacije

Argument iz identifikacije sledi v *Kritiki čistega uma* neposredno po navedem mestu z argumentom iz primerjave. Relevantno je naslednje mesto:

Kajti ker možni tolarji pomenijo pojem, dejanski pa predmet in njegovo pozicijo samo na sebi, bi v primeru, ko bi predmet vseboval več kot pojem,

moj pojem ne vseboval celotnega predmeta, in torej tudi ne bi bil ustrezen pojem tega predmeta. (Kant, 2019: B627/ A 599)

Jedrni argument dobro povzame Joseph Moreau:

Če bi v trikotniku, narisanim na tablo, bilo nekaj več kakor v trikotniku, ki si ga zamislimo v razumu, potem ta pojem trikotnika ne bi bil adekvaten narisnemu trikotniku. (1969: 30)

Argument, ki ga Kant izrazi v izjemno zgoščeni obliki, bom zdaj rekonstruiral v terminih, ki niso kantovski. Pri tem bom rutinsko in brez posebne diskusije popravil nekatere šibkosti, ob katerih se interpreti običajno zadržujejo (Djukic 1996; Forgie 1975).

Pomislimo na naslednje situacije: pričakovanje otroka; načrtovanje stavbe; zaris trikotnika na tablo; čakanje na rast drevesa iz semena; pisanje knjige; Božje stvarjenje Julija Cezarja. Te situacije bom imenoval eksistenčno dinamične situacije. Eksistenčno dinamične so zato, ker vključujejo predmet ali individua s spremenljivim eksistenčnim statusom. Pričakovanega otroka še ni, vendar bo; načrtovana stavba je potencialna, a jo bomo najbrž postavili; trikotnik je sprva zgolj v našem duhu, nato pa ga zarišemo na tablo; Julij Cezar je v duhu Boga, nato ga Bog ustvari. Ključno za eksistenčno dinamične situacije pa je, da lahko v njih govorimo prav o tistem individuumu ali predmetu, ki bo obstajal. Ko se pogovarjamo o pričakovanem otroku, govorimo o otroku, ki se bo rodil. Ko matematik v umu snuje trikotnik, razmišlja prav o tistem trikotniku, ki ga bo narisal na tablo (razen če se bo pri zarisu zmotil: takrat bo rekel, da to ni tisti trikotnik, ki ga je hotel narisati). Individue s spremenljivim eksistenčnim statusom lahko torej identificiramo. Potencialni, načrtovani, morebitni, rastoči in nastajajoči individui še ne obstajajo, a jih lahko identificiramo kot prav tiste, ki bodo enkrat tukaj. Pričakovanje otroka se nanaša na individua, ki še ne obstajajo, vendar je pričakovanje prav tistega otroka, ki se bo rodil (in ne pričakovanje kateregakoli človeškega bitja, ki bo ustrezal opisu »biti otrok te in te matere, ki je v tem in tem času noseča«). In podobno: Julij Cezar, ki ga ima v umu Bog pred stvarjenjem, je prav tisti Julij Cezar, ki bo kasneje obstajal, in ne katerikoli človek, ki bo ustrezal opisu »prvi rimski imperator«.

Za eksistenčno dinamične situacije sta torej bistveni dve potezi. Prvič, vključujejo dve fazi: v prvi fazi popolnemu opisu P ne ustreza noben individuum, v drugi fazi pa začne obstajati individuum a, ki ustreza P. Drugič: v obeh fazah uporabljamo oznake (lastna imena; samostalniške konstrukcije s kazalnim zaimki), ki enoznačno identificirajo individua a. Primer z zarisanim trikotnikom je eksistenčno dinamična situacija zato, ker (1) vključuje dve fazi: fazo, v kateri ni individua, ki bi ustrezal pojmu »trikotnik na tabli«, in fazo, v kateri obstaja individuum a, ki ustreza pojmu »trikotnik na tabli«, in ker (2) lahko matematik v obeh fazah – torej tudi vnaprej – identificira a. In podobno: primer z Julijem Cezarjem je eksistenčno dinamična situacija. Pred stvarjenjem ni individua, ki bi ustrezal Božji ideji o Juliju Cezarju; po stvarjenju takšen individuum obstaja. Vendar ko Bog pred stvarjenjem razmišlja o Juliju Cezarju, ima v umu prav tistega individua, ki ga bo kasneje ustvaril.

Zdaj pa vzemimo, da bi bila eksistenca lastnost. Če bi bila eksistenca lastnost – tako se glasi Kantov identifikacijski argument – potem bi bile eksistenčno dinamične situacije nemogoče, pojmovni absurd. Zakaj? Vzemimo primer z zarisom trikotnika. Če sta neobstoj in obstoj lastnosti, potem mora izraz »načrtovani trikotnik« vključevati lastnost neobstoja. »Biti načrtovan« implicira »še ne obstajati«, torej mora neobstoj – če je res lastnost – pripadati načrtovanim predmetom kot lastnost. Če načrtujem zaris trikotnika, potem vem, da ta trikotnik trenutno ne obstaja. Podobno velja za pojme, ko so pričakovani otrok, drevo, ki še ni vzklilo, in Julij Cezar, kolikor je v Božjem umu. Problem pa je naslednji: trikotnik, ki ga matematik nato zariše na tablo, nima lastnosti neobstoja. Nasprotno: po hipotezi, da je eksistenca lastnost, ima zarisani trikotnik lastnost obstoja. Toda to pomeni, da v vsaj eni lastnosti, namreč eksistenci, zarisani trikotnik ne more ustrezati ideji, ki jo je imel matematik o načrtovanem trikotniku pred zarisom. Matematik je imel v mislih trikotnik, ki še ne obstaja, zarisani trikotnik pa je obstoječ. Če bi bila eksistenca in neeksistenca predikata, bi moral matematik ob pogledu na narisani trikotnik torej reči: "Nisem imel v mislih takšnega trikotnika, tisti, o katerem sem razmišljal jaz, je bil drugačen, kajti ni obstajal" (prim. Moreau, 1969: 30). In podobno: rojeni otrok bi se od pričakovanega otroka vedno razlikoval najmanj po eni lastnosti, namreč po tem, da obstaja. Niti Bog ne bi mogel ustvariti Julija Cezarja, ki bi ustrezal pojmu Cezarja pred stvarjenjem: kajti pred stvarjenjem je imel Julij Cezar lastnost neobstoja, ustvarjeni Julij Cezar pa lastnost eksistence. Skuhana jed bi se vedno razlikovala od recepta po tem, da obstaja; iz želoda ne bi nikoli zrasel točno tisti hrast, ki je bil v njem prisoten v zasnutku; aktualne stvari ne bi mogle biti ravno tiste stvari, ki so bile prej potencialne. Na kratko: v eksistenčno dinamičnih situacijah ne bi več mogli

identificirati individuov s spremenljivim eksistenčnim statusom. To je nesprejemljiv sklep, v katerega bi nas po Kantu pripeljalo stališče, da sta obstoj (in neobstoj) lastnosti.

Zdaj je jasno, v čem je resnična ost primera tolarjev iz primerjalnega argumenta. Če bi obstajala kakšna lastnost, ki bi jo lahko pripisali samo dejanskim tolarjem, ne pa tudi možnim tolarjem, potem dejanski tolarji ne bi mogli nikoli biti tisti tolarji, ki so bili pred udejanjenjem le možni (Berto, 2013: 15; Forgie, 1975: 565). Ko Kant pravi, da imata pojem možnega in pojem dejanskega isto vsebino, ne zatrdi le preproste intuicije. Kant postavi močnejši argument, da bi vsaka kršitev tega načela vodila v logično nesprejemljive posledice, namreč v prekinitev identifikacije v eksistenčno dinamičnih situacijah: v situacijah pričakovanja, načrtovanja, obetov, strahu ali proizvajanja. Zavrnitev takšne konsekvence je jedro argumenta iz identifikacije.

Argument iz identifikacije je prav tako vir kontroverz (Djukic, 1996; Forgie, 1975: 571; Forgie, 2008: 126). Te kontroverze Kantu praviloma očitajo, da ni nobenega razloga, da pojem možnih stotih tolarjev ne bi vseboval lastnosti biti. Če je mogoče, da bi obstajalo sto tolarjev, in če je obstoj ena od pojmovnih lastnosti, potem bi moral pojem stotih možnih tolarjev vsebovati tudi lastnost biti. To, da nek pojem vsebuje bit (pod predpostavko, da je bit res pojmovna lastnost), še ne pomeni, da primerki tega pojma že s tem obstajajo in da gre torej za dejanske tolarje. Ne: pomeni kvečjemu to, da jih bomo mdr. prepoznali po lastnosti obstoja. Ponazorimo to idejo s primerom fiktivnih bitij. Bralci Doyleve serije se pogosto vprašajo: »Ali je kadarkoli bil dejansko obstoječi Sherlock Holmes?« To vprašanje je povsem smiselno, na njem ni ničesar protislovnega. Z njim se vprašamo, ali je kadarkoli obstajal individuum, za katerega bi veljale bistvene lastnosti, ki jih Sherlocku Holmesu pripišejo Doylevi romani, poleg tega pa bi imel ta posameznik še lastnost obstoja.

Kritična pa je zdaj naslednja točka: pojem »obstoječega Sherlocka Holmesa« je koherenten tudi v svetu, v katerem ni posameznika, ki bi ustrezal temu pojmu. Pojem »obstoječi Sherlock Holmes« nikakor ne implicira, da mora Sherlock Holmes nujno obstajati. Torej (pod predpostavko, da bit je lastnost) prav tako ni nujno, da pojem možnih tolarjev *ne vsebuje* lastnosti biti. Nobene logične in metafizične nekoherentnosti ni na ideji, da med lastnosti, ki jih vsebujejo možni tolarji, vključimo tudi obstoj; še vedno je možno, da teh tolarjev ni, kar pač velja tedaj, ko ni nobenega individua, ki bi ustrezal lastnostim, zajetim s pojmom možnih tolarjev (vključno z bitjo). In podobno, če se vrnemo k primerom, ki smo jih uporabili pri opisu

eksistenčno dinamičnih situacij: ko govorimo o »pričakovanem otroku«, »potencialnem hrastu« ali »načrtovanem trikotniku«, ni nobenega protislovja na tem, da opis teh individuov že vsebuje lastnost biti. Ko pričakujemo otroka, ga pričakujemo kot nosilca številnih lastnosti (npr. biti novorojenček), med temi lastnosti pa je tudi lastnost biti. Pojmi ali opisi, ki jih uporabljamo, lahko brez logičnih ali metafizičnih težav vsebujejo lastnost biti, tudi v primeru, ko individuov, ki ustrezajo temu pojmu, (še) ni. Napaka identifikacijskega argumenta je v domnevi, da bi morali v fazi, ko *a*-ja še ni, za govor o prihodnjem *a*-ju uporabljati pojem oziroma opis, ki bi vseboval lastnost neobstoja, v fazi, ko *a* obstaja, pa bi morali nato uporabljati nek drug pojem ali opis, ki bi vključeval lastnost obstoja. Samo pod tem pogojem lahko nastopi problem, ki smo ga orisali zgoraj; tj. samo v tem primeru lahko imamo težave z opisovanjem in identifikacijo individuov, ki jih še ni in za katere naj bi v prihodnosti uporabljali drugačen pojem/opis kot v sedanjosti, ko jih ni. Vendar ne: v obeh fazah bi lahko uporabljali pojem ali opis, ki bi vključeval lastnost obstoja, tudi v fazi, ko *a*-ja še ni. Dejstvo, da *a*-ja trenutno ni, nam ne nalaga, da moramo v pojem o prihodnjem ali morebitnem *a*-ju, ki ga imamo trenutno, vključiti neobstoj. Torej je zadrega z identifikacijo ali adekvacijo, ki jo izpostavi Kant, lažna; temelji na doktrini »izomorfizma« (Forgie, 1975: 571), torej prepričanja, da mora pojem neke stvari v fazi, ko te stvari ni, vključevati predikat neobstoja.

Ta kritika identifikacijskega argumenta se zdi prepričljiva. Vendar ima tudi sama neko odločilno pomanjkljivost: dokaže več, kot je nameravala. Kajti če Kantu oporekamo, češ da lahko pojem možnih tolarjev vsebuje lastnost biti tudi tedaj, ko se nanaša na tolarje, ki so zgolj možni – podobno kot lahko pojem obstoječega Sherlocka Holmesa vsebuje bit tudi v primeru, ko ne obstaja individuum s takšnim opisom – potem zavrremo ne samo Kantov identifikacijski argument, temveč spodkopljemo možnost ontološkega dokaza. Spomnimo, da je ontološki dokaz sklepal, da če pojem Boga vsebuje pojem biti, potem mora Bog obstajati (glej Barnes, 1972). Ampak zgornja Kantovega identifikacijskega argumenta (Djukic, 1996; Forgie, 1975; Forgie, 2008) je dopustila rabo pojmov, ki (1) vsebujejo lastnost obstoja in ki (2) vendarle nimajo instanc v svetu. To idejo je obrnila *proti* Kantovemu identifikacijskemu argumentu, vendar z njo hkrati ogrozi ontološki dokaz: če res lahko uporabljamo pojme, ki kot lastnost vsebujejo bit, ne da bi se s tem (logično ali metafizično) zavezali k obstoju primerkov teh pojmov, potem ontološki dokaz izgubi vso svojo moč. Če lahko koherentno uporabljamo pojem »obstoječega Sherlocka Holmesa«, ne da bi se s tem zavezali k eksistenci njegovega primerka, potem je tudi mogoče koherentno govoriti o pojmu Boga, ki vključuje bit, ne da bi

nas takšen pojem zavezoval k sprejetju bivanja Božjega. Z drugimi besedami, pojem Boga, ki bi vključeval bit, ne bi povedal ničesar o vprašanju, ali Bog obstaja, podobno kot nam pojem »historično obstoječega Sherlocka Holmesa« ne pove ničesar o tem, ali je takšen individuum kadarkoli obstajal (a za drugačno analizo fiktivnih lastnih imen v kontekstu razprave o biti in realnem predikatu glej Kripke, 2013). Kot vidimo, specifična zavrnitev identifikacijskega argumenta, ki smo jo obravnavali tukaj, zavrne tako Kantov tezo, da je bit realni predikat, kot tudi predpostavko ontološkega argumenta, da bi iz vsebovanja lastnosti obstoja v pojmu Boga sledilo bivanje Božje. Ta kritika napade preveč: ne spodkoplje samo orožja, ki ga je Kant uporabil proti ontološkemu dokazu, pač pa tudi sam ontološki dokaz.

Ta povratni udarec nam v vsakem primeru pokaže, da je diskusija o biti kot predikatu zapletenejša, kot se zdi na prvi pogled – in kot bi lahko presodili po skopo odmerjenih straneh, ki jih biti nameni Kant.

6 Sklep: Zakaj Kantova teza potrebuje *reductio* argument?

Kot smo videli, ima identifikacijski argument nekatere pomanjkljivosti. Toda ta argument vsaj *poskuša* doseči nekaj, česar prvi trije argumenti sploh ne nameravajo. Predstavi nam protidejstveni scenarij, ki (domnevno) pokaže, da bi v primeru, če bi bila bit predikat, morali sprejeti nekatere uničujoče posledice za našo pojmovno prakso (tj. zavrniti bi morali možnost identifikacije individuov v eksistenčno dinamičnih situacijah); preostali argumenti so kvečjemu zakrinkani opisi naše obstoječe pojmovne prakse. V krajšem sklepu bom premislil, zakaj Kantova teza potrebuje takšen *reductio* argument, tudi če mu v tej konkretni različici spodleti.

Kantova teza o biti uživa precejšnje filozofsko strinjanje (vsaj v krogih, ki se ne poglobljajo v Kantove razloge zanjo). Teza po mojem mnenju dolguje svoj uspeh preprostemu razlogu: filozofi in filozofinje se s tezo, da bit ni lastnost, strinjamo že pred branjem *Kritike čistega uma*. Slutimo, da mora pridevnik »obstoječ« izražati nekaj bistveno drugačnega kot pridevnika »rdeč« ali »smrten«. »Smiselno in resnično je trditi, da bo moja prihodnja hiša boljša, če bo imela izolacijo, kot pa če je nima, vendar kaj bi lahko pomenilo trditi, da bo boljša, če bo obstajala, kot pa če ne bo obstajala?« (Malcolm, 1960: 43). Se pravi, zdi se, da obstaja med lastnostjo, kot je »imeti izolacijo«, in domnevno lastnostjo, kot je eksistenca, neka bistvena razlika. Ampak ko moramo, težko navedemo metafizične ali logične razloge za izjemnost biti. (»Če me kdo vpraša, kaj bit ni, odvrnem, da ni realni predikat; a ko me vprašajo,

zakaj ni realni predikat, se znajdem v temi«, bi lahko parafrazirali Avgušтина). Kajti morda naš občutek, da eksistenca ni lastnost v običajnem smislu, izhaja zgolj iz jezikovne prakse. Pomislimo: v jezikovni praksi praviloma predpostavljamo, da stvari, o katerih govorimo, obstajajo – zato je navajanje obstoja kot lastnosti stvari običajno redundantno. Če med prednostmi svojega avtomobila poleg dobrih pospeškov in prostornosti navedem to, da ta avto obstaja, izrečem nekaj odvečnega, saj z govorjenjem o avtomobilu že predpostavljam (tako kot moji naslovniki), da ta avto obstaja. Trditev, da stvar, o kateri govorimo, eksistira, v večini govornih situacij nima informativne vrednosti, saj je naša pragmatična domneva ta, da referenti našega govora pač eksistirajo (cf. Engel, 1963: 31). Kantova teza, da bit ni realni predikat ali da ne doda ničesar novega pojmu stvari, se nam morda zdi sprejemljiva zgolj zaradi te jezikovne prakse. Morda bi se nam zdela manj sprejemljiva, če v dnevnih govornih situacijah ne bi rutinsko privzemali obstoja stvari, na katere se nanaša naš govor. Vzemimo, da mesto prizadene potres, ki uniči velik del imetja prebivalcev. V takšni situaciji postanejo eksistenčne izjave (»Moj avto obstaja«; »Moja hiša je«) polnopomenske. Niso več redundantne, kot velja običajno. Zamislimo si človeka, ki trpi redne in prepričljive halucinacije. Zanj stavek »Ta miza obstaja« vsekakor pove nekaj informativnega. Stavek »Miza v moji kuhinji obstaja« doda pojmu »Miza v moji kuhinji« nekaj novega, saj zatrdi, da miza ni utvara.

V takšnih jezikovnih situacijah bi postala teza »Bit ni lastnost« manj intuitivno sprejemljiva. V razmerah, kjer je pripisovanje obstoja stvari tako informativno kot pripisovanje drugih lastnosti, ne bi soglašali s tezo, da je obstoj bistveno drugačen od drugih lastnosti. Sumimo lahko torej, da se filozofi v splošnem strinjajo s Kantovo tezo o biti le zato, ker je eksistenca praviloma – zaradi supozicije eksistence reference stavkov v naravnih jezikih – pač neinformativna. Neinformativna ni nujno zaradi posebnih logičnih ali metafizičnih značilnosti eksistence, temveč zato, ker je obstoj stvari, ki jim pripisujemo lastnosti, pragmatična predpostavka večine govornih situacij. Prav zato mora biti Kantova teza več kot le gola zatrditev – potrebuje argumentacijo. Za tezo, da bit ni podobna drugim lastnostim, mora Kant navesti razloge, ki bi bili prepričljivi tudi za (hipotetičnega) govorca, ki ne more rutinsko predpostavljati, da stvari, o katerih govori, obstajajo (prepričljiv mora biti torej za govorca, ki ima eksistenco stvari praviloma za netrivialno informacijo). Tega ne dosežejo prvi trije argumenti; ta cilj pa *vsaj poskuša* doseči argument iz identifikacije. Argument iz identifikacije je *reductio ad absurdum*, ki nam pokaže logično nesprejemljive posledice, v katere nas naj bi pripeljala hipoteza, da je eksistenca lastnost.

Sklenimo torej, da je argument iz identifikacijske najmočnejša točka Kantove razprave o biti – in da diskusije, ki se osredotočajo na primerjalni argument (Hegel 2010, Heidegger 1927), zgrešijo bistveno.

Literatura

- Anselm (1996). *Monologion and Proslogion*. Indianapolis: Hackett.
- Barnes, J. (1972). *The Ontological Argument*. London: Palgrave Macmillan.
- Bencivenga, E. (1987). *Kant's Copernican Revolution*. Oxford: Oxford University Press.
- Berto, F. (2013). *Existence as Real Property. The Ontology of Meinongianism*. Dordrecht: Springer.
- Descartes, R. (1973). *Meditacije*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Descartes, R. (2017). *Objections to the Meditations and Descartes's Replies* (ur. Bennett, J.). Dostopno na: <https://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/descartes1642.pdf>
- Di Bella, S. (2010). »The Myth of the Complete Concept: Completeness and Individuation in Kant and Leibniz«, V: *Kant und die Philosophie in weltbürgerlicher Absicht*, Berlin: De Gruyter, str. 309–322.
- Djukic, G. (1996). »Kant on Existence as a Property of Individuals«. *History of Philosophical Quarterly* 13 (4), str. 469–481.
- Engel, M. S. (1963). »Kant's 'Refutation' of the Ontological Argument«. *Philosophy and Phenomenological Research*, 24 (1), str. 20–35.
- Forgie, J. W. (1975). »Kant and the Question 'Is Existence a Predicate?'. *Canadian Journal of Philosophy*, 5 (4), str. 563–582.
- Forgie, J. W. (2008). »How is the question 'Is Existence a Predicate?' relevant to the ontological argument?«. *International Journal for the Philosophy of Religion* 64, str. 117–133.
- Hegel, G. W. F. (2001). *Znanost logike 1*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.
- Heidegger, M. (1927). *Die Grundprobleme der Phänomenologie*. Frankfurt na Majni: Vittorio Klostermann.
- Hintikka, J. (1981). »Kant on Existence, Predication, and the Ontological Argument«. *Dialectica*, 35 (1/2).
- Kant, I. (2010). »Edini možni argument za demonstracijo obstoja Boga«. V Kant, I. *Predkritični spisi*, Ljubljana: Založba ZRC.
- Kant, I. (2019). *Kritika čistega uma*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.
- Kobe, Z. (2011). »Kantova kritika ontološkega dokaza ali Kaj pomeni absolutno nujno«. *Problemi*, 49 (7–8), str. 261–312.
- Kripke, S. (2013). *Reference and Existence: The John Locke Lectures*. Oxford: Oxford University Press.
- Lochhead, D. M. (1966). »Is Existence a Predicate in Anselm's Argument?«. *Religious Studies*, 2 (1), str. 121–127.
- Malcolm, N. (1960). »Anselm's Ontological Arguments«. *Philosophical Review* 69, str. 41–62.
- Marion, J.-L. (1998). »Ali dokaz izhaja iz ontologije?«. *Poligrafi: revija za religiologijo, mitologijo in filozofijo*, 3 (11/12), str. 15–50.
- Moreau, J. (1969). *Le Dieu des philosophes, (Leibniz, Kant et nous)*. Pariz: Vrin.
- Morscher, E. (1974). »Ist Existenz ein Prädikat?«. *Zeitschrift für philosophische Forschung*, 28 (1), str. 120–132.
- Peez, V. (1982). »Is Existence a Predicate?«. *Philosophy*, 57, str. 395–401.
- Russell, B. (2010). *The Philosophy of Logical Atomism*. London: Routledge.
- Shaffer, J. (1962). "Existence, Predication, and the Ontological Argument", *Mind*, 71, str. 307–325.
- Vilkko, R. in Hintikka, J. (»Existence and Predication from Aristotle to Frege«. *Philosophy and Phenomenological Research*, 73 (2).
- Wittgenstein, L. (2014). *Filozofske raziskave*. Ljubljana: Krtina.